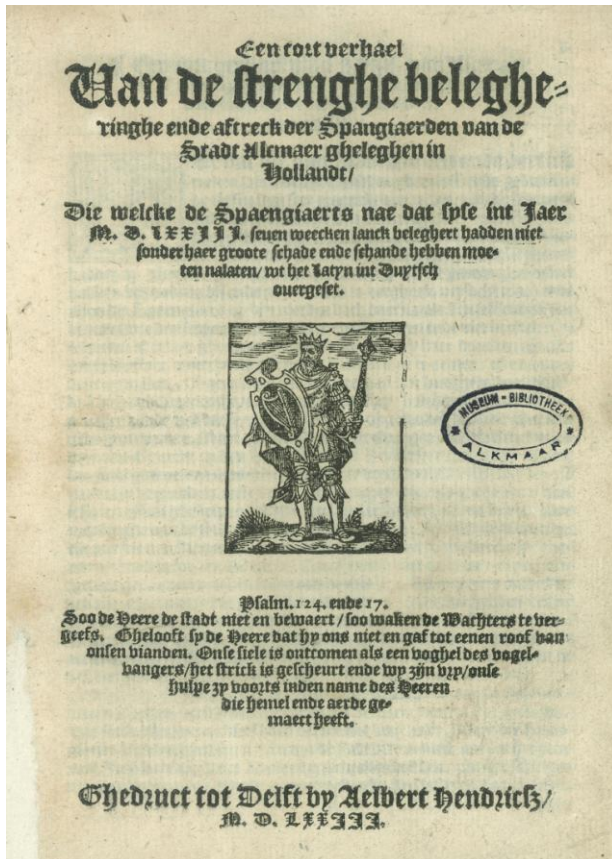


Nanning van Foreest: Kort verhaal van het beleg van Alkmaar.



Een cort verhael van de strenghe belegheringhe ende afreck der Spangiaerden van de stadt Alkmaer ghelegghen in Hollandt, die welcke de Spaengiaerts nae dat sij se int jaer 1573 seven weecken lanck belegghert hadden (...) uut het Latyn int Duytsch overgeset. Delft, Aelbert Hendricksz., 1573 [niet voor 1580].
Vertaling van: Brevis narratio de obsidione Alcmariana, Delft, 1574.

Bibliotheek: 6 A 7 v

Deze transcriptie is in 2000 (2e druk: 2010) in boekvorm uitgegeven door het Regionaal Archief Alkmaar, samen met een inleiding van prof. dr. Henk van Nierop en een hertaling in hedendaags Nederlands door Marijke Joustra.

Transcriptie: Regionaal Archief Alkmaar, Marijke Joustra, 2000.

Een cort verhael van 't belegh van Alcmaer bij de Spaengiaers in 't jaer 1573 strengelick belegert, ende met schande ende schade derselver naeghelaten.

13-16 juli¹

Naedat die van Haerlem een ende dertich weken lanck belegert hadden gheweest, ende geduyrende 'tselvede hun seer mannelick ende vromelick ghequeten hadden, ende alsdoen ten laesten op den dertiensten julij door gebreck van coren ende bijcants uitgehongert zijnde, hun in den handen der Spangiaerden opgehieven hadden op ghenade ende onghenade (alhoewel sij 'tselvede gaeren ghevordert hadden behoudens lijf ende goet, 'twelck tevergheefs versocht was) ende alsoo die Spaengiaers op den vierden dach daerna, als den sestienden julij, met tweeduysent ende vijfhondert voetknechten ende vier benden ruyters voor Alcmaer ghecoemen waren, soo lieten sij haer duncken als ofte dat sij die stadt onverhoets ghemeint hadden inne te nemen, ofte nauwer besetten wilden. Waeromme dan seer veel van den burghers door alsulcke schichtighe vaerlickheyt ende verslaghentheyt van harten versaecht uitgevallen zijnde, naedat sij 't slot van den boom opgebroken hadden, zijnt also 'tscheep ontcomen. Maer als des prins van Oranges crijchsvolck, 'twelck daer van Egmont op den Hoeve ende van Heyloe seer wel te pas ontrent den stadt ghecoemen was, den toeganck tevoren inghenomen hadden, ende naedat sij de grendels ende slooten van de poorten afgebroken hadden, hun selfs in de stadt gheholpen hadden, soo zijn die Spangiaerden buyten haer meyninghe van de stadt wederom aefghewecken.

Het stonde al doentertijt met die van Alcmaer seer crap en hacchelick, niet wetende ofte sij 't gheven oft houden souden. Want die papisten, die daer op hope van perdoen (gelijck 'tselvede veel van den onsen vermoeden) den Spangiaerts ontboden hadden, alhoewel sij dat heymelick ende bedectelick bestelt hadden, deden als nu oentlick haer uterste best, om den viant binnen der stadt te helpen. Hierenteghen d'onse stonden daer op aen, opdat des princes crijchsvolck als voor een garnisoen binnen stadt gheleyt soude worden, om de stadt te beschermen, 'twelck als 't te laesten binnen stadt ghecomen was, als wij verhaelt hebben, al schermutserende heeftet de Spangiaers van de stadt wederom aefgedreven, ende sommige rotten der vianden (soo men seyt) geslagen.

18 juli

Die stadt Alcmaer en bleef doentertijt niet lang beset. Want die Spangiaerts die daer gecomen waren om de stadt in te nemen, naedat sij op ten xviii. julij haer legher te Heyloe opgebroken hadden, zijn seer schichtelicken wederom nae Haerlem opgetrocken bij den anderen regimenten.

Nadat alsdan die stadt van Alcmaer door Godes genade den eersten aenslach der Spangiaerden ontstaen hadde, so heeft onsen raedt voor 't best geacht, als dat de stadt met coren wel versien soude werden. Ende alhoewel 'tselvede door den doorluchtichsten prins van Orangien wel ernstelicken ontboden was aen den anderen geconfedereerde Waterlantsche steden, als dat sij de stadt van Alcmaer als een fortresse van 't geheele Noorthollant met victualie ende buspoer intijts versien souden, nochtans die raet van Alcmaer heeftet seer qualicken connen verwerven door haer burgermeesteren in die gemeene vergaderinge binnen Hooren, als dat die Gedeputeerde representerende den Staten van Noorthollant daer voor seggen souden om coren ende mout voor ons helpen te coopen voor den tijt van een maent oft twee. Daerbeneven, opdat wij van stonden aen geen victualie gebreck souden hebben, soo hadde onse overheyt eenen yegelicken burgher nae zijnder qualite op seecker rogh geset, ende hebben ooc selfs goede provisie gedaen van buscruyt voor so veel als sij conden becomen.

Nadat also dan redelijckerwijse enige provisie van coren gedaen was, so wrachten die burgers voort aen bij hoomisscappen seer dapperlicken an 't nieuwe werck van des stadts fortificatie, 'twelcke door 't bevel des prins van Orangien nae 't voornemen des voornaemsten mans Carel van Boisot wel begonnen, allenskens oock seer wel volmaect werde.

18 augustus

Ende door 't bevel van den seer vroomen ende eedelen Jacob Cabbelliau als overste van al 't garnisoen binnen de stadt, soo was daer op den aentienden augusti bij de Vriessche Poort in 't

¹ De data in de marge zijn toegevoegd door de transcribeerder.

noorde, alwaer men na Hooren reist, een nieu bolwerck begost gemaect te werden van de huysluyden, die 'tselfde werc aengenomen hadden te volmaecken. 't Selfde voorwaer was op sulcker conditie besteedt, als dat d'aennemer van 't werck 'tselfde geheel opleveren soude binnen den tijt van drie weecken. Maer als 'tselfde nauwelicks begonnen was, is die viant daer over wederom aengehcomen.

21 augustus

Want den eenentwintichsten der selfder maent hebben die Spangiaers de stadt van Alcmaer wederom begonnen te besetten met seeckere benden ruyters over de Nieuwe Sloot, ende oock veel voetvolcks so in de Nieupoort als t'Oudorp als die naeste gelegen dorpen, die met een Vaert van malcander gescheyden laegen. Ende voor 't eerste voorwaer hebben sij ingenoemen die twee rinhuysen die buyten de stat oostwaert op an den uterste boom aen den Vaert stonden, opdat sij door sodanige middel den Vaert inghenomen hebbende, ons sowel te water als te lande de passage besetten souden. Maer die burgers met sommige soldaten hebben op denselfden dach het een huys met de twee rinmolens aen brant gesteken. Maer 't ander huys en hebben sij niet connen verbranden, nochte den viant ontweldigen.

Also dan 's nachts daer an hebben die Spangiaers een schip gesoncken voor die uterste boom. Op der selfder stonde so zijn onse soldaten, die op Ton aen die Scermer lagen om den Vaert te bewaren, van selfs uit haer schans verlopen. So hadden die vianden den Vaert genoeg in haer geweld, ende den onsen en was niet opens om te ontcomen so sij eenichsins wilden, maer ooc alle gelegentheyt was ons beset, ende ontnomen, om eenige provanden in te krijgen. Want opdat een wech open blijven soude, om ontset van den onsen in te moghen krijgen, so sijn die burgers met die ruyters die binnen 't stadt waren ter selfder stonde an de noortsijde uit de Vriesche Poort uitgevallen ende al scermutserende poochden die Spangiaerts te verdrijven van den wech die van de stad na Oudorp gaet. Maer die viant, omdat hij van krijchsvolc veel stercker was als wij, onse ruyters die niet dan vijftich man sterc waren, heeft hij ten laetsten wederom in de stadt gedreven ende den wech ende toeganck also beset. In de schermutseling is onse rotmeester geschoten met twee halve buscloten, van dewelcke d'ene helft in 't voorhoofd lach en de ander helft binnen in zijnen hoet, die ooc weynich tijts daerna van dier wont gestorven is. Ende een Francoys van Montpellier geboren, nadat hij zijn buspoeder geduerende niet weynich scade de vijant gedaen hadde, is duergeschoten geweest, maer weder gebetert.

23 augustus

Maer op den drientwintichsten augusti, opdat die onse in eenigher maniere den Vaert soude wederom incrijgen, bestonden weer aen met twe toegemaecte schuyten den brant te helpen in 't overgebleven huys, 'twelck buyten aen die boom op de uitvaert te watere lach. Die burghers met een van de burgemeesters met sommige soldaten waren t'scheep gegaen, om den vijant t'scheep te bevechten. d'Andere voorwaer waeren bij die soutketen overgeset, om te lant te schermutseren. Maer als die Spangiaerts sommige schutten uit de Nieuwepoort na de stadt ghesonden hadden, die daer aen de suytsijde op die Geest eenderley behau maecten, recht oft sij quamen om de stadt te bestormen, so haest als die onsen hoorden dat die kloc alarm sloech, hebben hun wederom van die schermutseling na de stadt begeven, weynich burgers ende knechten verloren ende gequetst hebbende, ende also is al dat werck tevergeefs geweest.

24 augustus

Daechs daer aen hebben die Spangiaerden sommige van den hueren aen die stadtsmueren gesonden om te begeren, dat de onse op goet geley met haer souden comen parlementeren. Nadat 'tselfde aen den oversten Cabbelliau gebrocht was, ende den raedt daerop beroepen zijnde, so isser tusschen hen ende de hopluyden met den burgemeesters ende oversten des stadts onder malcanderen een verdrach gemaect, als dat si metten vijant geen contract souden maecken, ja niet eens met hem parlementeren ofte spreken souden, ende also is't 'tselfde den Spangiaerts ontboden. Nu so was 't 't oorloch eerst aengebonden, want van dier tijt aen so als die vijant bemerkte als dat den zijnen niet eens vrijgelaten was om te parlementeren, heeft hij met een stuc grof geschuts in de stat begonnen te schieten, 'twelck recht over de galge gestelt was, maer anders niet sonderlings uitgerecht dan

dattet ettelijcke huysen rampaneerden, want die onse waren nacht en dach besich, om die wallen te maecken ende te stercken.

25 augustus

Hierenboven den xxv. augusti t' 's morghens in den dageraet, so hebben die Spangiaerts alarm gheslaeghen, voor die Kermer Poort, ende sij lieten hen duncken als of sij den stadt bestormen wilden, maer men heeft in 't eynde ghesien, als dattet niet dan een loos alarm gheweest sij. Op denselfden dach is van den Spangiaerden die hopman Steenbach, soe men meynt, heen na den stadt gesonden, als een heerout met een trompetslager. Ende als hij aen die noorder poort, die men noemt die Vriesche Poort, wat nader gecomen was, so heeft hij den onsen gevraecht, die aen de mueren stonden, oft het hen geoorloft waer, aldaer een weynich vrij te staen. Nadat die onsen van de wal hen vrij toewenckten, so heeft hij begeert met den oversten Cabbelliau ofte met een van de burgemeesters te spreken. Maer dewijle 'tselfde tot den oversten ghebootschapt wert, van een ghemeyn soldaet bekend zijnde, is gheboden terstont van de stadt af te wijcken. Ende nadat hij een weynichsken achterwaerts gegaen was, so hebben die schiltwachten met buscloten nae zijn gat gheschoten, hen naroevende als dat hij een verrader was, als omdat men seydt, dat door zijn schelmerije die stadt van Haerlem overghelevert was in den vijants handen. Maer hij met een bloot sweert d'onzen ontseyt hebbende, heeft hen terstont wech ghepackt.

Een weynich tijts daarna so is een van Steenbachs crijsvolck als uit den ghevanckenisse tot ons in de stadt comen swemmen, claghende over die onmenshelijcke wreetheyt der Spangiaers. Dese gevraecht zijnde, hoe veel volcx dat die viant voor de stadt hadde, heeft hij gheantwoort, als dat die vijanden over die dertichduysent starck waren, die den stadt belegghert hadden. 't Welcken so niet waer scheen te zijn, so en heeft men zijn woorden niet ghelooft, daerom so is hij in bewaerder hant ghestelt, als een die daer verraet in den sin hadde, als die daer ghewilt hadde den burghers sonder oorsaek verslaegen te maecken.

28 augustus

Op den 28. augusti, nadat nu in twee dagen niet sonderlings gheschiet en was, te half eender uren in 't midden van die nacht, scheen 't dat die Spangiaerts naeder aen quamen trecken om den stadt te bestormen, 'twelcken sij om dier oorsaecke, so men meynt, deden, opdat sij bet vernemen soudent, oft oock die burghers eenighe moet hadden om den stadt te behouden. Men hoorden rontom den stadt anders niet dan die bussen losgaen, in des vijants legher hoorde men alarm slaen, maer als die soldaten ende burghers wackerlicken waren aen comen loopen om den stadt te behouden, ende onversaecht aen die stadtsmueren stal hielden, so zijn die vijanden allenskens wederom afgheweken.

Op dese selfden dach ontrent te ses uren voormiddach, is niet sonder groote droeffenisse der gantscher ghemeynthe in den Heere ontslapen den seer treffelijcken ende oprechten man Jan Arentzoon, dienaar des woordes van die van Alckmaer, mijn medeburgher ende seer gheliefde broeder in den Heere, die de aldereerste in Hollant een Christelijcke gemeente versamelt ende opgerecht heeft. Een man voorwaer in gheleerheyt gans onvervaren, noch in die vrije consten, so men die noempt, gheoeffent, niettemin nochtans om de treffelicheyt zijns wesens, ende zijn ghewichtige redenen ende woorden eeuwelijck te prijsen. In 't eynde zijns levens, soo alsser alarm ghehoort werde, met gevouden handen heeft hij met zijn huysghesin Godt ghebeden, dat Hij zijn vaderlicke stadt van Alckmaer niet overleveren en wilde, om van den viant gheplondert ende verdestruuert te worden, maer liever hem aldaer wil behouden eenighe hutte voor den gheloovighen ende vromen.

29 augustus

's Nachts daer aen, soo hebben die Spangiaerts een schans opgheworpen recht voor die Vriesche Poort, van waer sij des stadts mueren beter beschieten mochten, maer die onsen en hebben hun met ghestadich schieten niet moeghen verhinderen van 't begonnen werck te volbrengghen. Nochtans 's middaechs te twaelf uren, d'onzen, onversiens een uitval doende, hebben den Spangiaerts uit dien schans ghedreven. Maer dieselfde haer macht wederom bijeen vergaert hebbende, ende met

meerder macht van voetvolck, hebben den schans terstont wederom inghenomen, d'onsen op de vlucht ghedreven zijnde. d'Onsen hebben in de vlucht uit die schanse een vaetken boscruyt met sommighe Spaensche stormhoeden, mantels ende rappieren met haer als buyt binnen Stadt ghebrocht.

1 september

Op ten eersten dach van september, soo isser een van onsen boden wederom in die stadt ghecome, naedat d'anderen al achter ghebleven waren, waerom die burghers seer blijdt ende verhuecht zijn gheweest. Want die brieven die hij brocht van den seer heerlicken ende seer minnelijcken man joncker Diederich Sonoy, gouvernuer van Noorthollant ende van den Staten, aen den raedt van Alcaer, waren vol blijde tijdingen. Want voor 't eerste in zijn voorreden verhalende hoe droeffelijcken het hem sij die sware belegeringe onses stadts, so schrijft hij ooc terstont daer aen, so haest als hij daer af ghehoort heeft, dat hij gants alle neersticheydt ghedaen heeft, om t'onser onderstant noch een vaendel knechten in te schicken. Maer dat alle die moeyten tevergeefs zijn geweest, omdat die knechten die op Ton aen die Schermer laghen, uit den schans al verlopen waeren, nochtans dat hij niet naelaten en soude, jae zijn lijf ende leven daertoe opsetten, om alle hulp ende ontsettinghe onse stadt te doen, so veel als 't moghelijck sij. Ende als dat hij ooc al aen den prins van Orangien geschreven hadde om hulp, niet twijfelende, ofte d'onsen daerentusschen, dewijl sij gheduldelijck ontset verwachende waren, vromelijck ende moetich der vijanden ghewelt afkeeren sullen. Daerbeneven oock dat onse overicheyt begheert hadde, als dat die zeedijck bij Medenblick deurghesteken soude worden, als dat hij daer of met den Staten van Noorthollant ghesproken hebbende, nu alreede die sluisen ende verlaeten van die meeren ende braken al geopent hadde, jae dat hij oock den zeedijck, soo 't die noot eyschte, doorsteecken soude. Maer dat d'onsen geschreven hadden, datter vierentwintich stucken grof gheschuts voor de stadt van den vijant ghebrocht waren, dat hij dat door den verspieders niet conde vernemen. Dat hij nochtans niettemin wel bekende die swaricheden ende benautheden van onser stadt, die so swaerlicken beset was, 'twelcken soo haest als hij wel soude willen niet remedieren en conste, hem van harten seer leet was. Dat hij nochtans so hij best conde oft mochte doen soude, so haest als 't mogelijck is, als dat ons eenich ontset ghedaen worde, so luyde 't inhoud van dien.

Insgelijcx mede die Staten, tevooren wat verhaelende van eenich buscruyt dat sij daghelijcks verwachende waren, beloofden seer breedt, dat zij 't overseynden souden, soo haest als zij 't souden ghecreghen hebben. Ende dat se niettemin haer uiterste best doen souden, om ons te water ende te lande te ontsetten. Ende dat se ons daerbeneven bidden, dat die burgers moet willen nemen, ende haer vromelijck houden willen. Ende dat so veel temeer, omdat graef Lodewijck cortelijck aen Phillipus van der A. gheschreven hadde, waermede hij ontbiedt, dat d'Hollanders goets moets willen zijn, nochte daerom niet verslaghen van harten zijn, omdat Haerlem van den vijant inghenomen sij, maer liever op die gerechticheyt haerder saecks vertrouwende, haer mannelijck ende vromelijck houden, om haers vaderlants vrijheyt voor te staen, seeckerlijck hopende ende vertrouwende, als dat se haest eenmael van dese gantsche slavernije ontlast sullen worden.

Sommighe cornuten hadden in haeren brieven aen sommighen in de stadt mede voor nieuwe tijdinghen daerbij verdicht als dat Christoffel des palsgraefs sone nu op de cust van Gelderlant ghecome was t'onser ontset met tweeduysent ruyters ende vijfduysent voetknechten, ende dat graef Lodewijck met d'ander crijsheyr na quam. Dat men oock daghelijcks verwachten veel haeschutten, denwelcken die prins van Orangien ons uit Suyt Hollant overseyndende was, t'onser ontset.

2 september

Also dan die van Alcaer (die van de Spangiaers als in een cauwe rontom ghesloten waren, niet om ghemest te worden, maer liever om verhonghert te worden) zijn ten laetsten den twaelfden dach van haer belegheringhe van harten verblijt gheweest, doordat een van haer uitghesonden boden weder binnen stadt ghecome waer, ende boven hope soo goede tijdinghe inbrochte, die oock van die schiltwachten der vijanden die alle weggen seer nau beset hadden, van alle canten beset zijnde, is haer nae stadtsvesten ontlopen ende dat, soo ick meyn, niet sonder wonderlijcke voorsienicheyt ende goedertierenheyt des almogenden Gods.

- 3 september Die Spangiaerden niettemin en hielden niet op te vorderen 'tgheen dat sij begost hadden, want den derden september bij naest in de inganck van de Vriesche Poort hebben die vijanden een schans opgeworpen, ende dat om dier oorsaek, so sommige meynden, dat se onse stadt ondergraven ende aldaer een hoop buscruyt onderstroyt hebbende, onsen bolwerck vaneen souden laten springhen, maer sommige meynden als dat sij van daer den stadt met grof geschut beschieten souden. Ende daerom op ten rechten middach waeren d'onsen uitgevallen met sommige pioniers, om dien schanse der vijanden te slechten, maer door 't ghewelt der Spangiaerden zijn se weder in stadt ghedreven, sonder yets wat uitgherecht te hebben.
- 4 september Daeromme daechs daer aen soo hebben d'onsen in den stede ontrent den Vrieschen Poort een fortresse begonst te maecken, vier huysen die daer ontrent stonden ofbreeckende, opdat soo die Spangiaerts den Vrienschen Poort souden moghelijck inghenomen hebben, d'onsen van daer wederom den vijant bequamelicke afweren mochten, dat hij met den zijnen stracx daer aen niet den ghehelen stadt overvallen soude. Dit werck is ghemaect op die maniere van een halve maen.
- 6 september Maer soo als in den stadt daghelijcks meerder swaricheden opresen, die men so lichtelijck niet remedieren en condon, soo zijn van den vroetschap den burghemeesters bijghevoecht noch twee medehulpers, die de lasten van der stadt met haer dragen souden. Dese verkiesinghe van dese nieuwe overheyte is geschiet den sesten september.
- 8 september Op ten 8. van deser maent so is dootgeschoten Jacob Paulet, een Vlaming, een seer vroom ende ervaeren crijschman. Want dewijl hij onversichtich over die stadtsmuur siet twee Spangiaerts lopen, so heeft een van die schiltwacht uit den schans van der vijanden zijn hoofd met een cloot doorschoten.
- 10 september Ontrent desen tijden scheen 't dat die Spangiaerts met ons haer spot hielden, dewijle sij voor ooghen anders voorgaven, dan sij wel dachten. Want den thienden van deser maent voerden sij met haeren waghens sommige middelbaere stucken gheschuts wech nae Berghen, recht ofte sij meynden te vertrecken. Maer 's nachts daer aen, dewijle sij met ettelijcke schuytkens aeneen ghehaect in een maniere van een brugghe, deden grooten moeyten om een overganck te maecken bij der stadt, soo hebben onsen schiltwachten also daer in gheschoten, dat zij 't hebben moeten naelaten, veel gheschoten zijnde ende die brugghe ghesleten zijnde. Namentlick alsoo gheven die Spangiaerts altemet van haer een schijn, recht oft sij vertrocken, opdat sij also daerentusschen den onachtsamen ende traghen onverhoedich moghen overvallen ende vermoorden.
- 11 september Waeromme den elfden dach stracx nae der sonnen opganck sach men een groter menichte van ruyteren met wagens met denwelcken sij wederom 't geschut voor de stadt voerden, alsowel sij weynich voortgancks deden om den ghestadighen reghen, waerom die weggen aen de noortsijde slijckich ende onganckbaer waeren.
- 12 september Maer den 12. van september hebben die vijanden wederom van Bergen voor de stadt veel paerden ghebrocht sonder voerluyden met een groote menichte van ruyters ende voetknechten. Ontrent den avont hebben sij ontrent met twintich waghens een groote menichte van deelen ende horden ghebracht bij die Roode Toren, die daer aen den oostcant geleghen is. Ende 's nachts daer aen hebben sij eenige schanskorven geset op 't Gasthuyslant voor die Vriesche Poort, op die meyninghe, gelijk 't namaels gebleken is, als dattet een schans zijn soude voor 't grof geschut, dat aldaer staen soude. Want dat die sommige vermoeden, als dattet daertoe geschiede, opdat sij die in der stadt waeren, rontom besloten zijnde, door ghebreck uithongeren ende overweldigen souden, dat was voorwaer al tevergeefs gheraemt, niet daerom alleen dat die vijandt den Vaert niet in zijn ghewelt en hadde, maer oock mede omdat hij een achterhoedt open houden moeste, opdat hij niet onversiens moghelijck overvallen worde van die t'onser ontset comen mochten.

14 september Die Spangiaerden dan volherden vast om de bestorminghe te vorderen, want den veerthienden september voor Sinte Pieters Tooren op 't Quakelbrug, die daer leyt in 't midden tusschen die Vriesche Poort ende 't nieuwe Monickenbolwerck, hebben sij een schans opgeworpen, van waer sij onse pioniers, die den vervallende muer allenskens afbraken, door veel schieten wechdrijven soudon. Op dier plaetse was een stuccke muers nedergevallen aen die Papen Tooren, op welcker plaetse d'onsen een wal maeckten, seer onvrij van 't schut der vijanden. Ende dewijle sommighe van die aerdedraghers van die Spaensche schutten gescoten ende haestich doot bleven, ende sommighe seer gewont waeren, so zijn die anderen op dien dach versaecht gheweest, dat sij 't begonnen werck niet op maecten. Maer 's nachts daer aen so hebben drie rot van onse schutten, den Spangiaerts uit die schans voor Sinte Pieters Tooren onversiens verdreven, maer so sij die hoochte door gebreck van graven niet slechten en condon, soo zijn sij voor den Spangiaerts daervandaen ghescheyden.

15 september Maer dewijle van d'onse medeverwanten niemant uitghesonnen werde, die ons van eenich ontset bootschappen soudon, nochte d'onse cruypers gheen open uit de stadt te comen en hadden, om sulcx te vernemen, ende dat om die nauwe scherpe schiltwachten der vijanden, soo zijn der bij ghemeene advys des overheyts ende hopluyden sommighe soldaten des 's nachts heymelijck uit die stadt ghetrocken en hebben van den Spangiaerts, die aen den suytsijde vast doende waeren om een schans op te werpen, een gevangen levendich in den stadt gebrocht. Ende so sij niet te seer gierich na den beut geweest en hadden, soudon se alle die in den schans waren lichtelijck met een moeyte gevangen hebben, dit is geschiet den 15. september.

Hier hebben wij vernomen Godes sonderlinghe goetheyt, want dat de medeverwanten met brieven ons niet condon laten weten, heeft Godt gheschickt, als dat wij 't van de vijanden vernomen hebben, dewijle wij uit den gevanghen, der Spangiaerden meyninghe ende raetslach hebben moghen volcomelijck vernemen. Dese vertelde, als dat don Frederico a Toledo van 't hof vermaent was, dat hij hem haesten soude om de stadt te bestormen, ende ten waere dat hij den tweeden ofte ten derden storm de stadt niet en creech, zijn armeye wederom in Brabant brenghe soude. Item dat don Frederico, opperste veltheer van 't gansche armeye, so voor hem genomen hadde, dat hij op vier plaetse teghelijck op een stonde soude beginnen te stormen, opdat hij tenminsten een plaets daer gheen garnisoen en was innemen ende overweldigen soude, alhoewel hij seyde datter wat onenicheyt ende ghescheel was tusschen hem ende Nortcarmen, hoe ende in wat wijse men den stadt bespringhen ende innemen soude. Nu soo waeren die brugghen tot sulck werck van noode, ende andere apparaten ende instrumenten al bij der handt, 'twelck diende om den stadt te overweldighen. Dat hij voortan oock voor hem ghenomen hadde alleer hij de stadt bestormen soude, die mueren bij die Vriesche Poort ende Roode Tooren voor 't eerst neder te schieten, maer dat hij 't aen de suytsijde daer men na Haerlem vaert, den vesten alleen overbrugghen wilde, ende dat hij 't bij die soutketen te sloop wilde bestormen. Daerbeneven dat don Frederico voor hem ghenomen hadde, soo hij stormenderhandt de stadt in creech, dat hij alle burghers ende inwoonders 't sij jonck oft oudt, 't sij man oft wijf sonder onderscheyt al vermoorden soude, maer die vromen ende gheloovighen baden Godt daghelicx met veel tranen ende suchten, als dat Hij alsulck danighe onmenschelicke ende bloetdorstighe tyrannie van haer halsen ghenadelicken afweeren wilde.

Daerenboven den ghevanghen ghevraecht zijnde, met hoeveel volcks die vijant voor den stadt lach, seyde dat sij ontrent sesduysentvijfhondert man starck waeren, eensdeels Duytschen, van denwelcken waren vierhondert ruyters, ende 't alderhoochste vierthien vaendelen knechten, eensdeels Italianen ende Spangiaerden, die daer starck waeren driehondert paerden ende vierentsestich vaendel knechten. Alhoewel die ghevanghen seyde, dat die Spangiaerts niet stercker van volck en waeren, nochtans nae 't beleg hebben wij wel anders vernomen van denghenen, die der vijanden armeye selfs besichticht hebben.

Want die opperste veltheer van 't gansche armeye, don Frederico a Toledo, bij denwelcken waeren mijnheer van Noircarmen, don Juliano de Romero, veltmeester, ende veel meer andere van die

Spaensche en Walsche adel, zijn tenten gheslaghen hebbende in 't dorp van Ouddorp, hadde bij hem twee ende veertich vaendelen van oude ende ervaeren crijchsknechten, bij denwelcken als tot eender vervollinge van die nieuwe crijchsknechten cortelijc uit Italien bijgecomen waeren acht vaendel knechten. Don Frederico hadde tot zijn lijfwacht anderhalf hondert ruyters, daerenboven waren ooc op die plaetse ontrent vierhondert ruyters. Don Fernando a Toledo, cousijn van don Frederico, bewaerde Huyswaert met acht vendelen nieuwe Spangiaerden die daer elck starck waren bij naest tweehondert man. In 't dorp van Sinte Pancraes lach een Hoochduytsch ghenaeamt Polwijler, die daer overste was van ses vendels, bij denwelcken daerenboven bijghevoecht waeren vijf vaendels knechten van 't garnisoen van Groeningen. Te Coedijck lach die baroen van Liques, gouvernuer van Haerlem, met twaelf vaendel Waelen, bij wiens volck oock lach die baroen van Cheureaulx met acht vaendel Burgoensche knechten. Te Bergen lach mijnheere van Capres met thien vaendel Waelen. Aen den suydtsijde in die Nieupoort waeren twee benden Italiaensche ende Spaensche ruyters, ende een vaendel Duytsche ruyters van Joriaen Schenck. Aldaermede hadden die Spangiaerts haer leger met seven vaendels versche Spangiaerts, bij denwelcken als tot onderstant bijghevoecht waeren onder 't ghebiede van Joriaen Fronsberg twaelf vaendel Duytschen, daerbeneven noch drie vaendel knechten van den graef van Oversteyn. Alsoo dan (opdat ick 't in een somme vervate) zijn in den eersten voor de stadt ghebrocht hondert ende eenentwintich vaendel knechten, diewelcken tenminsten bedraghen sesthienduysent man, maer van desen zijn naemaels tot een deel vaendels na Schellinckwout ende op die scheepen overgevoert, opdat sij den onsen ter zee bestoten souden.

Aengesien dan als nu oock die plaetse eyscht, opdat wij een weynich hier onder aen bijvoegen van die macht des stadts, so sullen wij 'tselfde cortelijc aenroeren. Die burghers ende inwoonders die weerbaer waren zijn ghevonden derthienhondert starck te zijn, behalven die vreemdelinghen, aencomelinghen ende huysluyden, die met ons belegert waeren, die nochtans niet veel in 't ghetalle waeren. 't Garnisoen dat wij binnen hadden, was ontrent achthondert man, want van seven vaendel knechten die voormaels tot een garnisoen ingheschicht waeren, waren twee in 't eerst door 't bevel van jonckheer Diedericx Sonoy, gouvernuer van Noorthollant, ende namaels ooc 't derde een weynich tijts voor die laetste belegeringe des stadts met drie middelbaer stucken geschuts, die daer ooc tot des stadts bescherminge ingeschicht waeren, zijn wechgevoert nae Waterlant, omdat men seyden dat sij daer grootelijck van noode waeren.

16 september

Den sesthienden september so is bij Sinte Pieters Toren wederom een vack muers needer ghefallen, naedattet nu een wijltijts uitgepuylt ende overgeweken gheweest hadde, ende door die swaerte ende vochticheyt des nieuwen wals van onder aen hem begaf, maer die burghers hebben van stonden aen op dier selfder nacht dat gadt met aerdt vervolt. Alsoo dan die muere die van onse voorouders gemaect geweest hadde op die plaetse van een wal, heeft ons anders niet dan alle moeyten aengerecht, om denselfden af te breken ende een wal op die plaetse te bestellen.

Op dier selfde dage hebben wij sien mogen van den vijant gestelt te zijn ix. stucken grof geschutts recht over de Vriesche Poort ende seven stucken voor den Rooden Toren. Maer omdat die landen aen de noortsijde, alwaer die aerde cleyachtich, ende ooc veel leger is als aen de suydtsijde, so deur die gestadighe reghen, alsmede deur 't opsetten van de verlaten ende sluysen deur 't bevel van den gouverneur van Noorthollant onder water laghen, so hebben die vianden daerbij veel verlets gehadt. Nochtans 's nachts daer aen 't aertrijck van haer voortste schans hooger opgheschoten zijnde, hebben haer schans naerder aen de Vriesche Poort, jae bijcants tot in de Poort toe opgeworpen, bij avontueren opdat sij met buscruyt ons bolwerck souden vaneen doen springen, 'twelcken nochtans van 't fundament af van blocken ende wortelen van boomen, peuynde ende ander 'tsamen opgemaect ende seer wel tegen dusdanige mijnen versien was.

17 september

's Daechs daer aen als den 17. september, so hebben die Spaengiaerts recht ofte sij alle dinghen tot den storm van noode al ghereede ende bij der handt hadden, haer stormbrugghen van deelen ghemaect soo aen die suytzijde als aen die noortzijde, begost te verthoonen, 't geschut op die mueren te stellen, sijn schutten ende verlooren hoop in de voortste schansen te leggen, ende alle

dingen te laten sien, 'tgeen dat om te stormen van node zijn mochte. Nochtans door Godes sonderlinghe voorsienicheyt is 't geschiet, als dattet beter geluct is, dan als die beclaechelijcke standt onses stadts wel voor gaf. Want die meesten hoop van onse soldaten en hadden niet veel den krijgh gesien, ende die burghers en waeren oock niet so wel tot den krijghshandel gheoeffent, als sij wel waeren tot alderleye comanschap ende lantwerck.

18 september

Nu voorts an comen wij tot den storm, welcke nae 't begin seer ijselick ende vreeselijck hem liet aensien, soo is 't nochtans ten besten verghaen, niet sonder groote blijdschap ende triumphe van de gantsche stadt. Want den achtiensten september, in den morghestont, hebben die Spangiaerts vreeselick beghinnen te schieten met twintich stucken grof geschuts. Want bij de Vriesche Poort stonden sijdt aen sijde negen stucken gestelt, ende daerbij noch twee veltstucken onder den naeste meelmole, bij den Rooden Tooren op 't oost ende waeren oock seven in 't ghetal. Over die soutketen bij 't rinhuys stonden noch twee alleen, van welcken twee d'eene altijd schoot van achteren in dengenen die den viant van de Rooden Tooren af weerden. Ende op dier daghe heeft die viant met dat gheschut tweeduysent schoten op de stadt geschoten. Binnen stadt zijn veel huysen gherampeneert ende gebroken van 't geschut, maer niet dan vijf ofte ten hoochsten ses mannen dootgeschoten. Door dit wonder vertoonde Godt 't voorspel van die naevolgende victorie.

Want naedat die Spangiaerts door soo veel schietens 't voorste peun van de Vriessche Poorte en de Roode Tooren tot den gront toe afgeschoten hadden, soo heeft hij begonnen te half vieren na den middach met sommighe Spaensche knechten dapperlick te bestormen, bij de Vriessche Poort een aenganck hem gemaect hebbende door die afgeschoten rutsen ende peun, ende bij den Rooden Tooren een stormbrug aen den wal aengevoert hebbende. Ende opdat hij ooc de burgers meerder versaecht ende verslagen van harten maken soude, wilden sij hun laten duncken, als dat sij oock bij 't bolwerck van die Kennemer Poort, ende oock op derselfder stonde bij de soutketen de stadt bestormen wilden, dewijle sij bij die strijckwering van die Kennemer Poort een stormbrug naerder aen des statdsvesten ghebrocht hadden, ende bij den soutketen met eenighe schuyten aen quaemen, die sij vol met knechten ghscheept hadden.

Maer 't is ghebuert als dat al 'tgheen dat die viant verdicht hadde om d'onse te verscricken, gheensins moeteloos ofte versaecht en maecte, want alsser alarm gheslagen was, soo waeren die burghers ende soldaten evengelijck ghemoet ende ghesint om den viant af te weeren, d'een liep voor den anderen strijt om strijt, een ijghelijck werde hem vromelijck daer hij stonde, niemant sach men wijcken van zijn plaets door overvallen der vianden, ten waer hij doorstecken ofte dapperlijck ghewont waer. Die burghers, 'tgheen dat haer van den hopluyden gheboden waer, voldeden 't terstont, niemant en was onwillich te doen 'tgeen dat hem van den hopman belast werde, die vrouwen oock, die jonghers ende meyskens sach men seer vyerich in den storm, want sij brachten den onsen ghestadelicken aen gheterde ende ghesmeerde hoepen, dien sij al barnende nae den vianden wierpen. Sij brachten oock onvermoeyt aen heet siedent ende gecalckt water ende keselstiene, opdat sij bij der hant al gereet hebben souden, waermede d'onse den aenvallende Spangiaerts ofdrijven souden. Jae sommighe jonghers werpen oock selven onversaecht keselstenen ende gheterde hoepen in den vijanden, ende ick hebbe oock sommighe soldaten hooren segghen, ten waere hun die vrouwen op sulcker wijze niet geholpen hadden met alderhande getuygh van wapenen, datter gheschiet soude hebben, dat se voor 't ghewelt der Spangiaerden souden hebben moeten wijcken.

Nochtans den vijandt en was niet min voldoende, soo wat hij al conde oft mochte bijbrengen om de stadt met stormenderhant te overweldighen, want dien 't te buert ghefallen was om de stadt eerst te bestormen, naedat se door die rutsen ende peun boven op die Vriesche Poort ghecomen waeren, deden haer uterste beste om den onsen van den wal te drijven. Hierenteghen d'onse dreven hun weder of met rijtswaerden, gavelijnen, verringjagers, rappieren ende stienen. Ghij hoorden anders niet dan een ghestadighe haghelbuye van keselstienen, ende ghestastich schieten, ende ghestadich gheclanck ende ghedruys van wapenen. Ghij en saecht daer oock anders niet dan vyer ende vlam dewijle d'onse die gheterde bernende hoepen den Spangiaerts om den hals wierpen, ende met

bernende buskentacken ende stroy sengden. Maer hoe seer dat die burghers daer op aen stonden, ende den Spangiaerts seer moedichlick ende vromelick ofsloegen, ale die eerste van de Spangiaerts moey ende afgeslagen waren, so quamen der versche wederom op dier plaetse, die naedat sij selfs mede avontuyrden te stormen niet sonder haer groot verlies van den storm die sij bestonden, zijn cortelick mede afgewecken, voor haer gewin dapperlick gewont zijnde.

Niettemin nochtans die Spangiaers aldus tot tweemaal toe afgeslagen zijnde, en hebben den moet niet gants verlooren gegeven om te stormen, maer van stonden aen zijn der andere wederom op die plaets gecomen, die welcke naedat sij meerder van getael waren, alsoe oock moetiger zijn angevallen om stormenderhant te overweldighen. Als sij eerst aenquamen, riepen sij al gewonnen, men sach daer drie vaendragers van haer staen boven op 't bolwerc van die Vriesche Poort. Aldaer is een vaendel van den onsen verbrant, twee vaendragers doorsteecken, ende die vaendels vertreden ende geschuert, ende oft die derde ooc wederom levendich tot den sijnen gecomen sij, en weet men niet. Ten laesten oock die alderleste, nadat sij 't geweld van d'onsen niet langer mochten verdragen, zijn met schande afgetrocken. Also is die Vriesche Poort van 't stormen der Spangiaerden bevrijt geweest.

Hierentusschen so wasser bij de Rooden Tooren een seer bloedige ende dappere storm, dewijle die Spangiaerts op dier plaetse over die stormbrug over die wallen clommen. Maer alhier stonden d'onse op een seer onghelighen plaetse om te vechten, want van vooren moesten sij met den vijandt stormen, om hem af te keeren, dat hij over stadsmueren niet over en clam, ende van achteren werden d'onse van die twee grove stucken gheschuts ghereten, dien wij voormaels gheseyt hebben als dat sij stonden over die soutketen. Maer d'onsen, alle dese swaericheyt achter de handt stellende, zijn moetich blijven staen in 't stormen, nochte niet tevreden den vijandt eenmael ofgheslaeghen te hebben van den wal, hadden haer even hertich ende moetich teghen degenen die versch wederom aenquamen op de plaetse dergheenre die vermoeyt ende afgheslaghen waeren, dewijle die vrijsters ende vrouwen even neerstich aenbrachten calck, gheterde hoepen, ende sident water, waermede die aenvallende Spangiaerts beghooten werden.

Naedat die papisten alsoo tweemaal afgheslaeghen waeren, zijn oock ten laetsten den derde ende leste reyse met veel meer strijdtbaer volcks dan oyt tevooren crachtich ende moetich wederom aengevallen om den stadt in te nemen, die daer oock door die meenichte van stormen, als 't scheen, d'onsen overvallen moghen souden. Maer die soldaten ende burgers in so langdurige vermoetheyt ende periculosicheyt des verwerings, dat sij selfs niet en conden bereycken, door d'onderstant ende hantreycken der vrouwen ende jongers geholpen, hebben hun even vromelick ende hertelick tegen den viant terweer gestelt, nochte en hebben niet eer afgelaten te vechten, dan te seven uren tegens den nacht, die Spangiaerts schandelijck afgheslaghen zijnde hebben opgehouden meerder te stormen.

Nu was 't met ons als gewonnen, want dat men bij die soutketen t'sceep begost heeft, ende bij Kennemer Poort wat gescermutseert is, en can men voor geen rechte storm rekenen. Want sommige uit die soutketen met buscloten doorschoten sijnde, hebben den anderen tot een leer geweest, dat sij haer schepen opgheleyt hebbende, in haer scansen souden blijven leggen. Die daer ontrent 't bolwerc aen de zuytzijde liepen al scermutserende, omdat sij die stormbrugghe niet aenvoeren en conden aen stadtsvesten, gaven te kennen dat sij niet lichtelick hun begheven wilden om soo ijselick te stormen. Ende namaels heeft men wel seeckerlick vernomen, dat sij 't daerom nagelaten hebbent, omdat die stormbrug van ons grof geschut ghesloopt was, want men heeft naemaels seeckere stucken van geschoten menschen ghevonden, ende d'aerde is aldaer met veel bloets van den vianden besprengt gheweest. 't Welcken voorwaer een oorsaecke gheweest is, waeromme die Spaensche schuyten niet en hebben derven bestaen op dier plaetse aen te gaen sodanigen sware ende periculose bestorminghe.

Nochtans veel beter sal hij doen, die 't selfde toeschrijft Godes voersienicheyt. Want ongetwijfelt 't scheen te wesen oft die stadt soude in een gewisse vaerlicheyt gecomen hebben, overmits datter soo

weynich in waeren die haer verweren conden, soo daer die Spangiaerts op vier plaetsen tegelijck ons hadden aengevallent te bestormen. Maer Godt onse goedertierenste Vader en heeft niet ghewilt, dat onse stadt van Alcmaer, als die eerste kercke, soo ick meyn, der Christelicke ghemeinte in Hollant, soude comen onder 't geweld van die alderwreetste vianden, opdat Zijn heylighe naem, alwaer sij 't alderlangste aengeropen is, soo schandelick van den Spangiaerts ontheyliget soude worden. Also compt die prijs van die victorie alleyn God toe te schrijven.

In so swaren ende so ijselicke storme, die de donckere nacht, nadat se ontrent vier uren gheduert hadde, gheeyndiget heeft, zijn van d'onse soldaten doot gebleven ontrent vierentwintich, ende van die burgers derthien, ende daerbeneven zijn der oock veel gewont thuysghebracht. Men seyt datter in den storm van den Spangiaerden ghebleven zijn vijfhondert ende daerover, onder welcken mede ghereeckent zijn tenminsten elf hopluyden ende bevelsluyden. Ende 't is ghewis of daer souder veel meer van den viant gebleven hebben, ten waer ons buscruyt vochtich ende dampachtich geweest hadde, ende also niet goet en was. Want veel van den vianden nauwelicx ghewont, zijn allenkens wederom ghebetert, ende 't meeste deel van die burgers zijn daer door haer onbedachte vyericheyt gebleven, dewijle sij alleer die aencomende Spangiaerts haer hoofden over die wal staecken, van boven nae haer schooten, niet anders dan haer open gaven om geschoten te worden, overmits dat sij also van den viant niet schootvrij en waren.

In den storme heeft hem seer vromelick ende mannelick gehadt Dirck Duyvel van Amsterdam ende Coenraedt van Steenwijck als hopluyden, van derwelcker die eene met sijnen soldaten op die Vriesche Poort, ende die ander bij den Rooden Tooren veel vianden gheslagen heeft. Jacob Cabbelliau, die overste van 't garnisoen in de stadt, een seer sachtmoedich ende minnelick man, alhoewel hij doentertijt sieckelijck was, nochtans was hij selfs tegenwoordich bij die Vriesche Poort, om ons door sijn tegenwoordicheyt ende woorden moet aen te spreekken. Daerbeneven en hoor ick ooc niet te verswijgen om te prijsen eenen uit Scotland genaemt Cornelis, die tewijle hij binnen Haerlem vaendrager was, naedat die stadt opgegeven was, van den Spaniaerts onder anderen mede gevangen was, ende hem heymelicke versteekende, nu cortelick t'Alcmaer gecomen was. Dese dan seer vromelick ende mannelick teghen den Spangiaerden stormende (van dewelcken men seyt dat hij in dier storme wel over die twintich alleen heeft geslagen) heeft alsoo gants alle suspicie van verraderije bij den onsen wechghenomen.

19 september

Van die twee stormbruggen, die welcke die viant ghepoocht hadde aen die Roode Tooren aen te voeren, hebben d'onsen een van dien met vier in de donckere nacht gesloopt, maer d'anderen daer aen, als den negenthiensten september, soo als die Spangiaerts haer best deden om die t' s avonts aen de vesten aen te voeren, ende bij dien tooren wederom schickte al 'tgeen dat tot stormen van noode mochte zijn. d'Onsen door sulcken geluyt wacker geworden, zijn strax in wapen geweest. Eenderleye vreesachtich mensch, die dese crijchshandel niet en verstonde, heeft terstont alarm doen cleppen. Gelijck ooc op dier selfder nacht naemaels ontrent te drie uren worden van den onsen wederom alarm geslagen, dewijle die Spangiaerts bij die noorder poorte sommige kistkens aenvoerde, waermede sij den wech voor den sijnen bet veyliger maecken soudent om te beter wederom te stormen. Also dan hebben de Spangiaerts van trage ende sluymachtighe burgers goede ende ervaren crijcsluyden ghemaect, dewijle sij bijcans t'aller stonde uit haer slaep opgewect worden om te stormen ende den wal vast te maecken.

20 september

Den twintichsten september voor den middach ontrent te negen uren heeft hij wederom met sijn gheschut begonnen te schieten, ende tewijl hij den wal, die daer aen weder zijde van de Vriesche Poort leyt, met dat metalen geschut meynde te ruyneren, heeft meerder beschadicht den naestgelegender burgers huysen, als den borstweringhen, want so wat daer van 't geschut ofgheschoten worde, dat hebben d'onse terstont met aerde weder opgemaect. Op dien selfden dach heeft hij met groot geschut sevenhondert schoten geschoten op des stadts mueren. Daerbeneven oock nae den middach heeft die Spangiaert sijn crijchsvolck uit Outdorp ghevoert, om te bestaen den Rooden Tooren met stormenderhandt te overweldighen. Maer tewijle sij noch die rest van de

stormbrug te water wilden brengen, zijn van onse schutten die aen de vesten stonden, alsoo gheschoten, dat men seyt dat se veel van den haren ghelaeten hebben, ende onder anderen mede een bevelhebber.

Nochte die Spaensche hopluyden oft capiteynen, dewijle die brugghe noch niet nae 't behooren aen de wal aenghevoert was, en hebben vermoegen haeren stormers met eenighe dreygementen, ofte slaghen daertoe dringhen, om des stadts mueren op te climmen, alhoewel dat men seyt datter tot vijfthien toe doorsteecken zijn van denghenen die niet aen en wilden om te stormen. Alsoo dan is dat een oorsake geweest waerom die tooren op dier tijt niet bestormt en is, want alhoewel men seyt dat don Frederico a Toledo sijn knechten groote gheschencken ende gaven beloofde soo verre sij die stadt innamen, nochtans en heeft hij aldaer niet vercregen dan een groote nederlaeg, ende quetsuren onder den sijnen.

Nochte aen d'ander zijde en ghinck 't met hem oock niet beter, want die daer bestelt waeren om die Vriesche Poort te overweldighen, hielden stal bij die naeste meelmolen, bij avontueren omdat sij der anderen ongeluck ende nederlage vernaemen, dat sij niet naerder aen de stadt coemen soudent. Insgelijcx mede bij die Kennemer Poort hebben sij stal gehouden, alwaer, gelijk dat in scermutselinge gesciet, sij nu hier, nu daer gelopen hebben, nochtans niemant van dien heeft durven sijn handt aen de stormbrugghe slaen. Alsoo dan heeft die Spangiaert, dewijle hij door sijn hoocharticheyt sijn voornemen hertneckelic aendrijft, onsen soldaten ende burgers in den krijshandel gheoeffent, naedat daerentusschen onse wallen ende bolwercken van de vrouwen ende huysluyden seer fijn gemaect werden.

Ontrent der sonnen onderganck, alsser aen de zuydtsijde een grooten hoop ruyters ende knechten dicht onder den wal bijeen stonden, soo heeft een fijn jonck busschietter met hagel daer in gerammelt in 't midden van 't regiment, alsoo datter veel geschooten zijnde, d'anderen vaneen zijn gescheyden. 't 's Avonts als dan als die Spangiaert den sijnen allengskens wederom van de stadt voerde, soo zijn d'onse als sij wat gegeten hadden, een weynick gaen slaepen, die vesten besettende met dubbelde schillwachten.

Hoeveel volcks dat den viandt op dien dach verlooren heeft, en hebben wij noch niet vernomen, maer van de burgers zijn der drie ofte vier gebleven, ende onder desen Egbert Dierten, des stads vaendrager, een seer moetich ende vroom vrijer, maer haestich ende onbedacht, denwelcken van een Spangiaert met een mosquet in 't hoofd dootgeschooten is, dewijl hij onverhoedich sijn roer aenleyt om nae den viandt te schieten. Maer van den soldaten zijn der acht van den viandt geschooten. Alsoo dan heeft Godt ten tweeden door geen cleyn bewijs gheopenbaert, alhoewel dat van den gheconfedereerde ende medeverwanten geen onset en quam, dat Hij nochtans al schijn 't verlooren, ons bij sal zijn.

Want die Spangiaert is spottelik blijven verhangen om sijn bruggen aen te voeren, ende 't firmament des hemels was gants t'onser besten, soo als 't die wint schichtich veranderde als men meynde te stormen. Ick hebbe selfs ontrent ten drie uren in 't firmament des hemels blinckende teyckenen gesien heel driebantich, 'twelck van noorden beginnende, allenskens nae 't zuyde verliep, ende nae een cleyn urken is 't ontwint. 't Selfde hebben d'onse, soo 't onder die aenslach geschiede, tot haeren voordeel gereeckent, recht oft sij van 't noorden ende zuyden onset verwachten.

Ende een wijl tijts voor ende aeler die sonne te boode ginck, sach men groote bakens in 't oost ende noorden opgaen, 'twelcken wij achten van d'onsen al willens geschiet te zijne, om ons die soo sterck beset waeren, moet te geven. Want alhoewel die daer van den doorluchtichsten prince van Orangien om ons t'onsetten overgeschiet waeren, seer wel hun in die naeste dorpen in haer schansen behielden, gantselijck geen sorge draghende hoe 't met ons al gaen mochte, die nochtans soo swaerlijck in de stadt belegert laegen. Opdat sij nochtans soudent schijnen niet gants ledich geweest te zijn, staecten altemet een baken op, om ons naer goede onset te doen wachten, recht of die ons onsetten soudent, alreede nu naebij ende bij der handt waeren.

Daerbeneven zijn op desen dach ontrent 's nachts van twee huysluyden in de stadt gebrocht seekere brieven van sommige goede vrienden geschreven, waarmede sij ons moet gaven, in denwelcken sij ons lieten weten, als dat hartoch Christoffel, des palsgraven sone, geluckige velslagen ghedaen hadde tegens die papisten bij Nimmaghen, ende naedat hij die gheslagen heeft, sijn regimenten voort aengebracht hadde voor Tiel in Gelderlant. Voort dat graef Lodewijck uit 't lant te Cleeff aenquam met een groote macht van ruyters ende knechten. Dat oock Augustus, hartoch van Saxen, ende Frederich, die palsgraef, veel krijchsvolck aennaemen, daerenboven dat d'onsen uit Zuydhollant van den prins t'ontset ghesonden waeren acht vaendelen Waelen, waer of dat meeste deel haer leger hadde te Langedijck, een seer vernaempt dorp van Noorthollant, vanwaer die stadt haestelijck ende lichtelijck ontset conde worden. Item dat d'onsen die schans te Schellinckwoudt van den papisten ontnomen waer, maer dat daerentegen die Waterlantsche steden als Purmerendt ende Monickedam met 's princen garnisoenen beset waeren. Ten laetsten oock dat die derde man uit die steden van Noorthollandt t'scheep op ontboden waeren, om die sceepen te overweldighen, waarmede die van Amstelredam de zee poochden in te krijghen. Dit was cortelijck 't inhoudt van dier brieven, waarmede die burghers wederom ghepaeyt wierden, recht off haer ontset als nu voor handen waer. Maer die verstandighen conden wel lichtelijck begrijpen, dat uit Noordt Hollandt gheen onderstant ofte ontset te verwachten stonde, want haer macht was niet te ghelijcken bij die groote armeye der Spangiaerden. Recht als die huysluyden dit ghebootschapt hadden, so isser wederom alarm geclept, maer men heeft haestelijck vernomen, dattet maer een loos alarm was, ghelijck sij voormaels 's nachts altemet deden.

21 september Ende daechs daer aen oock, als op Sinte Matthusdach hebben die Spangiaerts 's nachts meer dan eenmael alarm gheroepen, ende d'onse hebben tot driemael toe in de wapenen aen die vesten ghelopen, maer die Spangiaerden hebben flux daer aen gehouden alarm te roepen. Oock in 't beleg van Haerlem heeft die Spangiaert dat voor een wijse gehadt, dat hij mit sulckdanighe loose alarm, als 't naemaels bleeck, den belegerden in de stadt mat ende moet maecken soude, ende alsoo ter ghelegender tijt, dewijle sij meynden datter die viandt mede deunt, ende alsoo een loose alarm maect, den sluymachtighen ende onachsaemen onverdachtich overvalle. Alsoo dan die t'enigher tijden belegert worden, hebben wel te letten op die Spaensche treecken, die men met neersticheyt ende wackerheyt lichtelijck kent afweren.

22 september Van dier tijt off mocht men kennelijck bemercken dat die viandt 't beleg verlaten wilde. Want den tweentichsten september is hij uit die schansen geweken, die hij aen de suydcant bij 't bolwerck gehadt hadde. Maer d'onse als 't dach was, met sommige rot schutten uitvallende, hebben vandaer wat beuts in stadt gebrocht, hebben ooc die stormbrugge daer die Spangiaerts so grote moeyte ende weer ghedaen hadden om te maecken ende te stellen, aen stucken ghesmeten om te verbranden, ende hebben oock daerbeneven die schansen, die nae aen de stadt lagen geslecht. 't Was een lust te sien, dat d'onsen spacieren gingen op die plaetse, die de viant binnen so corten stondt ingehadt hadde. Daerenboven mocht men nu altemet over die vesten wat vrijer uitkijcken, omdat die viandt veel tenten ende hutten aen die suydtzijde opgebroken hadde. Men heeft oock t' 's avons ghesien dat die viandt met ettelicke wagens sommige vaetkens buscruyt, soo men meynde, van den Rooden Tooren wederom wechghevoert heeft naer Oudorp.

Maer hoewel als nu voortaan d'onse soo wel gherust waeren, als verhoopende dat wij haest ontset souden worden, nochte niet meer besich en waeren om bet te vernemen, wat die vijandt in den sin mochte hebben, soo is 't nochtans gheschiet door Godes vaderlijcke ende onuitsprekelijcke goetheyt, als dat diegene die de vijandt tot onser verderf toegeschickt hadde, ons daer tegens zijn practijcken ende listighen aenslaghen geopenbaert hebben. Want eenen Francoys, dien welcken die Spangiaerts onder anderen gevanckelijck van Haerlem met haer genomen hadden, als hij nochtans in onsen stadt gecomen was, van d'onsen ghevraecht zijnde, waerom hij van die Spangiaerts tot ons overliep, soo heeft hij vrijlick beleden, dat hij van den vijant heengesonden waer, opdat hij het ondercruypen oft vernemen soude, hoe 't met die soldaten ende burgers gelegen was. Ende soo hij eenichsins conde oft mochte, door hulpe ende onderstant der papisten den stadt verradelijck in de

vijants handen overleveren soude, om hetwelcken te volbrengen so hij eenighe bequame middel conde vernemen, dat hij 'tselfde van de vesten met zijn stem oft eenige ander tekenen soude te kennen geven, maer anders dat hij op den bescheyden dach wederghecomen, hun soude verhalen, hoe dattet in den stadt gestelt zijn mochte. Maer dat hij sulckdanige bevel aengenomen hadde te volbrengen, welcker feyt hij achtet een seer leelijck schelmstuck te zijn, seyde hij als dat hij 'tselfde alleenlijck gedaen hadde, om zijn lijf te salveren, maer dat hij daerentusschen insonderheyt voor oogen gehadt heeft, 't welvaren des stadts ende der burgeren, alhoewel hij seyde, dat hem groote gaven belooft waeren, so verre hij den stadt verraeden konde. Maer dat hij sulcx geensins in den sin ghehadt hadde, gemerckt dat men 'tselfde oock wel lichtelijck verstaen conde, omdat hij der vijanden raetslaghen hun so openbaerlijck verclaert hadde.

23 september

Als dit gehoord ende bij den raet bet overgeleyt was, op den 23. september, soo hebben die Burgemeesters van der stadt met die hopluyden, ende die daer cappiteynen waeren van die schutterije, malcanderen geswooren, als datter niets van alle 'tghene onder den gemeenen man verstroyt soude worden, maer dat men veel eerder den gemeenen man wijs soude maecten als dat die Francoys inbrachte, dat die vijandt binnen vierthien daghen zijn belegeringe opbreken soude, omdat der Duytschen ontset nabij was. Soo is dieselfde in bewaerder handt ghestelt. Onder anderen so vertelde dieselfde mede, als dat het den Spangiaert seer speet, dat soolang als hij den stadt beleyt hadde gehadt, noyt hadde connen vernemen, so uit eenige die uit den stadt weecken, als uit eenige brieven der papisten, hoe sij gehardt ende gemoet waeren, om den stadt met haer garnisoen ende cost tot onderhoudinghe van haer selfs noodich, te behouden. 't Welcke een seecker bewijs is, als dat die burghers t'ontrecht als verraders van sommige soldaten gescolden worden, recht ofte eenighe burgers uit die stadt in 't regiment van den viant overgelopen, ofte eenige brieven aen pijlen overgeschoten souden hebben, waermede sij die vianden raet gaven, ofte een wecht aenwesen, om de stadt in te nemen.

Op derselfder tijt mede isser een Hoochduyts (die daer seyde dat hij was een dienaer van Joriaen Fronsberg) 's nachts wederom aen de stadt gecomen, begerende met eenen van d'onsen te spreecken, waertoe van stonden aen beroepen is Wilhelm van Sonneberch, die omdat die overste seer sieckelick was, also voor die tijt sijn substituyt waer. Als hij op 't suyderste bolwerc stonde, so heeft die uitgemaecte 't volck geseyt dat die burgers best overleggen souden, om also bij seecker accoordt behoudens lijf ende goet, hun in tijts te begheven onder die ghehoorsaemheyt der conelijcker majesteyt van Spangien, aengaende 't accoordt dat met hun ghemaect soude moghen worden, dat sij daer aen niet twijfelen en dorsten. Maer hierop heeft Sonneberch fijn gheantwoordt, als dat hij ofte die burgers noyt van dier meyninghe geweest hadden, als dat sij den conelijcke majesteyt voor haer rechte lantsheer geweygert hadden te bekennen, maer veel liever onder 't gouvernement ende bescherminge des princes van Orangien, als gouvernuer van Hollandt, haer goet ende bloet, lijf en leven, ende ooc den gantschen stadt seer gewillichlick den conelijckce majesteyt onderwerpen. Maer dat sij daerentusschen van gantscher harten haeten de tieranny ende tyrannige regieringe des hartogens van Alba, denwelcken sij voor haer genomen hadden hun in alder manieren tegen te stellen. Nadat die Duytsch alsulcken antwoordt ontfangen hadde, is hij haest van daer gescheyden.

24 september

Den vierentwintichsten van deser maent die twee huysluyden, van die welke wij voormaels of verhaelt hebben, dewijle sij wederom aen den gouvernuer van Noorthollant gesonden, een gehelen dach in 't riedtbosch verborgen gelegen hadden, zijn andermael wederom in de stadt gecomen, omdat sij door der vijanden schiltwacht niet wechgheraecken en conden. Ende ick achte als dat 'tselfde gheschiede niet sonder wonderlijcker versienicheyt des almogende Godts, aengesien dat niet alleenlijcke die vijandt conde vernemen, hoe dattet in den stadt zijn mochte, dewijle dat onse posten om die seer nauwe schiltwachten der vijanden altijd wederom in den stadt quamen, maer oock die burghers selfs mede, d'wijle van ghenen canten yemant ingheschickt werde, die ons eenichsins soude laten weten, oft van onser medeverwanten eenich ontset voorhanden zijn mochte, also als metter handt tot Godt geleyt worden, om Hem om hulpe aen te roepen, in denwelcken

alleen wij behoorden ghestelt te hebben alle hoope ende vertrouwen van onser behoudenisse ende ontsettinghe. Waerom also dan zijn die posten voortaan bij advijs van burgemeesteren ende cappiteynen in den stadt gehouden, opdat die vijandt niet yets van ons vernemen soude.

Wij hebben voorwaer ontrent den avontstonde gesien, als datter twee stucken grof gheschuts van 'tgheen dat recht over die Roode Tooren stonde dicht aen 't waeter omgekeert waeren, maer dat oock die stucken mede verset waren, die over die soutketen ghestaen hadden. Ten laesten oock sach men aen den suydsijde dat die hutten daghelicx minderden, also dat men daer aen lichtelijck conden bemercken, dat die stadt wel haest van den vijant selfs ontset soude worden, oft dat die Spangiaert wat anders listelijck ende heymelijck te werck leyde.

Maer als die Francoys (denwelcken die vijandt daechs tevooren uit die gevanckenisse vrijghelaten hadde, om ons te verspieden) d'onsen aenghegeven hadde, als dat aen den suydsijde een hoop Spangiaerden bijeen vergaren soudent, denwelcken hij metter stemme ofte eenige teycken (als hij met hun voorsproken hadde) yets wat soude laten weten, so hebben die Burgemeesters ende hopleuyden eendrachtelijck gestemt, soo daer eenighe hoop Spangiaerden bijeen ghecomen soudent zijn, dat sij met gheschut ghestrooft soudent worden. Alsoo dan dien dat bevolen was, heeft derwaerts met scharp daarna geschoten, so wanneer daer eenighe hoop Spangiaerden gesien worden. Sommige achten 't als dat wat onverhoedich ghedaen was, niet alleen omdat men van dien te gelooven, die dat gheraden hadden te doen, mit recht soude mogen twijfelen, dewijle hij met groote giften ende gaven daertoe versocht sij, maer oock mede dattet lichtelijck soude hebben connen gebueren dat alle dingen als verdacht also geschieden. Want wat waer 't, oft die Francoys beloofd hadde met sulckdanighe kenteicken hem te openbaeren, den raedtslach der papisten in den stadt ofte den stant van den gantschen stadt. Maer God heeft beschickt, als dat sulckdaniger voorgeven niets sij geweest.

Op dier selfder nacht isser bij die sciltwacht wat verschillens geweest in de loose, dewijle dat van den oversten Cabbelliau een ander gegeven was als van Sonneberch, maer die nacht is sonder eenighe commotie ofte beroerte van de burgeren overgebracht.

25 september

Den 25. september is die Spangiaert opgehangen geweest, dien d'onsen den 15. van dier selfder maent uit der vijanden schanse ghevanckelijck inghebracht hadden. Ende sijn doode lichaem is naemaels van des stadtsvesten bij den Rooden Tooren opgehangen geweest, opdattet die Spangiaerts sien mochten, ende dat meest om dier oorsaecken wille, opdat diegenen, die voor den Francoys (dien wij voormaels geseyt hebben als dat hij van den vijandt uitgemaect waer, om den stadt te bespieden) hun lijf t'onderpandt gestelt hadden, mits dat hij ten laesten ten gesetten daghe wederom bij den Spangiaerts comen soude, niet gedoot soude worden. Want die met hem gelijkelijck ghevangen waeren, hadden haer leven daer voor t'onderpandt gestelt, so hij voor den naesten sondach niet wederom gecomen soude zijn. Daerbeneven so is die Spangiaert opgehangen gheweest met des Francoys cledinghe, opdat hij also in sulckdanighe ghemaecte ende versierde gedaente sulcx enckelijck soude vorderen, dat die den Francoys verborcht hadden, niet t'onrecht geexecuteert en soude worden, want menigen achten dat met sulckdanige couleur die Spangiaerts wijsgemaect soude moghen worden, dat den Francoys om zyn gheopenbaerde verraet van den onsen omgebracht was, ende also voortaan die anderen van haer borchtocht ontslagen soude zijn. Namentlick so is die arme Spangiaert geloont geweest, omdat hij ons van als onderricht hadde ende ons alle 'tgene dat bij den vijant besloten was, warachtelijck tevooren verclaert hadde, want alhoewel anders onser goetheyt ende goedertierenheyt hem sonder twijfel 't leven gheschoncken soudent hebben, nochtans hebben se liever gheachtet, als dat door zyn doot andere mogelijck 't leven soudent mogen behouden, also dan heeft hij moeten sterven opdat den onsen in 't oorlooch gevangen eenighe hoope soudent hebben om 't leven te behouden.

Maer opdat wij dat mede cortelijc hieraen toghen, als die overicheyt des stadts, so wij victorie beginghen, beloofd hadden den soldaten te vercleden. Als zij 't wel overgeleyt hadden, so hebben sij

dat voornemen naeghelaten, dewijle omdatter ten eersten voor een yegelijck niet lakens genoeg en was, ten anderen oock omdat al 't laecken niet van eenen prijs en was.

- 28 september Naedat sij also dat voornemen verandert hadden, so heeft die vroetschap gestempt, dat sij tinnen daelders van 30. muntten soudent, op alsulcke conditie als dat die raet na 't beleg tinnen gelt voor goet gelt wisselen soude, opdat die burgers ende soldaten daerbij niet tecort soudent schieten, dit is ghestemt gheweest den 28. september.
- 29 september Daechs daerna als 't gelt gemunt was, so heeft den raet elcke soldaet ses tinnen daelders gegeven, den dubbelsolders twaelf, ende voort aen die bevelhebbers oft cappiteynen nae advenant. Dese somme bedroech in als over die thienduysent keyzers guldens, met welcke die soldaten noch qualijcken tevreden zijn gheweest.
- 25 september Maer nu soo comen wij wederom tot die Spangiaerts, dewelcke, so sij eenmael afgeslagen zijn geweest, waeren op dier daghen besich om die bogagie bijeen te samelen ende wech te voeren. Want den xxv. september heeft men in den morgenstont mogen sien als datter van die negen stucken grof gheschuts die bij die Vriesche Poort stonden, niet dan drie en waren, ende van die seven die bij de Roode Tooren stonden, insgelijcks niet dan drie gelaten en waren, die oock anders omgekeert waren.
- 26 september Daechs daer aen heeft men bij die Poort gheen geschut ghesien, men sagen nochtans onder den meelmoelen noch die twee veltstucken staen, ende die drie anderen bij die Roode Tooren. Ende drie daghen lanck aeneen duerende hebben die Spangiaerts overgebracht met die bussen ende andere dinghen wech te voeren, dewijle sij denselfden met schuyten na Egmont overvoeren. Maer als 't seer quade wech was, ende also seer veel moeyten deden om die bogagie wech te voeren, so hebben sij veel daghen lanck aeneen den wech die van Oudtdorp na den stadt gaet, met stompen, hoy, stroy, ende ander peun bestroyt ende hermaeckt, omdat se van 't reghenwater ende 't vloeyen van die Meer daerbij ghebroken was. Want sij moesten die bogagie met waghens ende kerren over desen wech voeren.
- 30 september Den lesten september, als sij 's nachts een wijltijts tevergeefts gearbeyt hadden twee metalen stucken geschuts van die Roode Tooren over te schepen, die welcke in een bobbighe ende modderighe plaetse overmits haer groote swaerte diep in der eerden ghesoncken waeren, anders bedacht zijnde, hebben den noorder boom voor denwelcken sij voormaels een schip gesoncken ende also toegeslooten hadden, wederom geopent, nadat sij 't schip op 't landt gehaelt hadden, opdat sij bij avontueren 't geschut te scheep wechvoeren soudent. Ende die gantsche nacht lang hebben sij al die bogagie die bij die Rooden Tooren was, met schuytkens op die cant van 't water gebracht. Men heeft oock bemerckt, dat alle de schuyten die met bogagie gheladen waeren, naer Egmont heenen voeren. Ic hebbe selfs mede ontrent t' 's avons ghesien (dewijl ick na mijn ghewoonte aen die vesten gaen wandelen) een groot cadet als men raemen condent, gecleet met een rootscherlaken crijchsmantel, die daer bij hem hadde vijftien ruyters, verbij den stadt was rijdende naer Egmont, 'twelcken ons verseeckerde 't vertrecken der vijanden.
- 1 oktober Op ten eersten oktober den gantschen nacht door, soo isser bij de Roode Tooren een groot geluyt gheweest in der vijanden leger, als ofte sij 't geschut met groote moeyten ende arbeydt wederom voor die stadt brachten. Als 't dach worde, so hebben wij op die Galgdijck, die in 't oosten leyt ende loopt tot aen den Schermerpoort toe, selfs ghesien (so wij best hebben connen ramen) vier stucken gheschuts ghestelt, dien sij ontrent 's middaechs in schepen gheset ende alsoo na de Nieuupoort ghevoert hebben, de sommige rot schutten op die watercant convoyeerden, bij avontueren opdat d'onse met haer geleye, die daer den Schermer bewaerden ende in hadden, hun den beut niet ontjaghen soudent. Ende niet lang daerna so zijn die schuyten leech wederom ghecomen, 't gheschut in de Nieuupoort ghelaten hebbende, soe men meynden. Op denselfden dach voor den middach hoorde men in 't noorden veel bussen losgaen, ende 't was gheloffelijck dat d'onsen schermutselden met den vijandt bij Crabbendam oft Schoreldam. Ontrent den avontstont hebben wij ettelijcke paerdtruyters met

ontrent hondert voetknechten sien van Coedijck wederom comen na den stadt, als dat men daeruit lichtelijcken conden ramen, dat sij ergens om beut uit geweest hadden.

2 oktober Daechs daer aen, welcke dach wel vernaemt is, omdat die van Mechelen 's jaers tevooren op dien selfden dach wederom revolteerden, sach men van 't geschut dat bij den Rooden Tooren ghestaen hadde, niet dan noch twee daer toe te zijn. 't Scheen certeyn, dat Godt op dien dach uit den hooghen Hemel Zijn spot hielde met den Spangiaerts, dewijle Hij door ghestadige regen ende stercken wint verlette, dat sij t'scheep niet wechvaeren mochten, ende hun wegghen ghebroocken hadde, als dat sij niet nae haeren appetijt hun bogagie wechbrengen mochten. Want wij saghen oock bij 't rinhuys, 'twelck recht over die soutketen staet, dat groote metalen stuck gheschuts noch legghen, bij avontueren, omdat sij om 't onweder 'tselfde niet en derfde t'scheep wechvoeren, maer met waghens voerden se die bogagie wech langs die wegghen dien sij tegghen 't stromen des Meers daer bij met hoy ende stroy, met grooten arbeyt gemaect hadde. Niettemin nochtans die waegens wilden seer qualicken voort, omdat sij in de slijckighe ende modderighe wegghen staen bleven.

3 oktober Den derden october waeren sij oock noch besich om 't bogage van d'armaghe wech te voeren, omdat sij 't 's nachts tevooren om die stormen ende groot onweer de schuyten niet en hebben moghen bestieren, alsoo dan wederom ontrent 's middaechs sach men als dat se met twee schuyten wat gheschuts wechvoerde, geconvoyeert zijnde met ontrent hondert voetknechten. Ende uit Huysweert zijn sommige knechten uitgetrocken, die daer vast schenen die wegen te maecken, ende opdat men souden segghen, dat sij op dien dach niet ledich geweest en hadden, so hebben se met 't eene stuc gheschuts 'twelck onder die meelmolen stonde, elf mael in de stadt gheschooten.

4 oktober Maer daechs daer aen hebben wij 's morgens die schansen bij die Rooden Tooren leech ghevonden, so als die rest van 't geschut wechgebrocht was. Ende op deser tijt so haest als sij best mochten, hebben sij alle die beutgoeden ende gheroofde goeden van den huysluyden met die bogagie nae Egmont gevoert. Boven desen is 't ooc bevonden dat die brug, daer sij haer geschut bij die Vriesche Poort overghevoert hadden, 's nachts wechghenomen was, daerenboven mede dat groot metalen stuck gheschuts, 'twelck al in 't beggin op die soutketen gestelt was, hebben sij t'scheep na den middach na die Nieupoort ghevoert met een convoye van een deel schutten. Als nu en sloech daer niemant twijfel aen, oft sij souden met haer gantsche leger cortelijck vertrecken. Want daer en was geen grof geschut meer ghebleven, dan twee stucken die daer voor die Vriesche Poort onder die meelmoelen stonden.

Op desen selfden dach als Pieter Buser, stadts roedrager, over den muer in den viants leger bij avontueren overkeeck, so heeft hem een Spangiaert met een busclood in den cop gheschoten, ende is terstont ter aerden doot gevallen. Maer opdat wij sulcke eene algemeyne droeffnisse vernieuwen door 't verhael eens blijdens geschiedenis, als den voorleden nacht in der vijanden leger een Spangiaert van den onsen met een busclood geschoten was, al stervende heeft hij deerlick gheroepen: Moeder Godts weest mijns ghedachtich. Ick meyne omdat Christus hen van alle perijckel ende quetsuur niet behoedt ende bevrijt en heeft, dat hij daerom tot Zijnen moeder heeft willen loopen om een pleyster te haelen, ende dewijle die Spaensche natie seer oncuysch ende op vrouwen verslingert zijn, ende die jonghe dochters weten te becouten nae haeren lust, so meynen sij bij avontueren dat die Maget ende Moeder Gods door vrouwelijcke affectie vanselfs genegen sij om hem te helpen, so seer ijselijcke verblint is die Spaensche natie.

5 oktober Den vijfden october als 't licht werde, soo scheen 't als dat sij van Sinte Panraes wagens met crancken, gewonden ende andere bogagie geladen wederom wechvoerden, gheconvoyeert zijnde met sommige rotte voetknechten. D'onsen voorwaer, omdat der vijanden armeye dagelijcx verminderde, so rusten sij haer toe om door die binnenste boom met sommige schepen 't rinhuys in te nemen, daer die vijant zijn wacht in hadde. Maer als die Spangiaert bemerkte hadde, dat die schepen hiertoe gherust worden ende die boom geopent worde, so heeft hij een deel rotten van den sijnen met schuyten aen d'ander cant overgeset bij dien wacht t'ontset gesonden. Ende als d'onse dit vernamen, hebben sij dien aenslach naeghelaten. Na den middach zijn onse soldaten van het

Monickenbolwerck uitgevallen ende een schuyt vol beuts van den vijanden genomen, wercker somme bedroech over de 200. gulden.

6 oktober Daechs daer aen zijn uit die schans van Crabbedam twee huysluyden 's nachts vrij uitgegaen spacieren tot Berghen toe om yets wat te vernemen, ende so sij onderweghe geen wacht van vijanden gesien hadden, zijn tot Alcaer toe gecomen, ontbootschappende dat sij op dier plaetse gheen vijanden in den tweden oft derden wacht gevonden hadden. Maer in 't criecken van den dach hebben wij van den vesten ghesien den vijant wacht houden op die Schermer Ton met ontrent anderhalf hondert sterc. Hierenboven zijn der naemaels uit die hutten van Ouddorp veel uit comen druypen, bij denwelcken voort aen is bijgecomen een bende ruyters, die daer voorbij den stadt met sommige rot knechten nae Berghen trocken. Daeromme heeft goet gedocht bij advys der cappiteynen ende raet van Alcaer, als dat men die twee voorgenoemde huysluyden in bewaerder hant setten souden, overmits datter op haer groot vermoeden was van eenich bedroch.

Onse soldaten zijn voort aen met schuytkens uit de stadt getrocken om die verlaten schans des Spangiaerden bij de Roode Tooren te besichtigen, ende hebben aldaer vandaen sommige beut ghehaelt, insgelijcx bij de Vriesche Poort d'onsen uitgevallen zijnde, hebben vandaer spietsen, stormhoeden ende sommige roeren gehaelt. Maer oock die stormbrug, denwelcken den vijant bij den Rooden Tooren achter heeft moeten laeten, heeft men binnen stede gehaelt, om als tot een eewich ghedachtenis voor alle naecomelingen te behouden.

Ghelijck als gisteren ende eergisteren die Spangiaerts van 't noordtendt aen den brant gesteken hadden in Coedijcker huysen, also hebben sij oock aldaer voort aen ende oock t'Scorel seer voortgevaeren om al op te branden, ende dat bij avontueren, om gheen ander oorsaecke, dan omdat sij d'onsen niets laeten soude behouden, ende de huysluyden eenmael alsoo beroyt maecken souden, dat sij niet meer schattingen souden mogen opbrengen. Certeynelick die burgers ende soldaten waeren gesint om den Spangiaerts te verhinderen brant te stichten, maer 't was hachelijck, mits datter so weynich garnisoen in den stadt lach, dat soo d'onsen op die tocht geslagen mochten worden, die vijant door sulckdanighen oorsaeck den stadt overvallen mochte, 'twelck voorwaer oock een letsel gheweest is, waeromme wij oock niet eenich gheschut den Spangiaerts ontweidiget hebben, maer wij en connen niet genoeg bedencken wat die garnisoenen die in de schansen in de dorpen rontsom nabij lagen, verlet heeft gehadt waerom sij sulcx niet bestaen en hebben.

7 oktober Den sevenden october en sach men so veel schuytkens ofte wagens niet vaeren, als voormaels, noch oock so groote menichte van volck herwärts ende derwärts trecken in der vijanden legers. 's Nachts ooc waren der weynich schiltwachten bij den stadt ghestelt. Die daer als nu bij lichten daghe door der vijanden wacht in den stadt ghecomen was, vertelde dat d'onsen t'scheep met die van Amsterdam gevochten hadden, ende dewijle onse partije een schip verlooren hadden, dat sij daerom alle d'anderen opgeleyt hadden. Voort, dat alle Waterlanders na die wijse van die van Alcaer bet gemoet ende getroost hun tegen den vijant stelden, ende dat sij bereyt waren liever den hals te wagen, dan dat sij souden comen in den vijanden handen. Dat oock onder den vijant van oude ervaeren krijchsluyden gheseyt worde, als dat sij noyt voor dese tijt so ijsselijcken ende grooten storm voor een stadt gesien hadden, als d'onsen geweest sij, datter ooc in dien gebleven waeren 14. hondert man, ende onder desen twee vrome ende vernaemde hopleuyden, waerof d'eene in Beverwijck ende d'ander in Amsterdam seer heerlick begraven was.

8 oktober Den achsten dach van der selfder maent in den morgenstont sach men alle die Spangiaerts meteen van Ouddorp naer Berghen vertrecken, dewijle sij nu 's nachts tevooren die twee stucken geschuts onder die meelmoelen wechgevoert hadden. Die knechten die den hindertocht hadden, zijn ten laesten uit haer schans (die sij bij den meelmoelen hadden) vertrocken, ende hebben een wijltijts met d'onse soldaten schermutselinghe ghehouden, daer naer soo als d'onsen daer op aenvielen, zijn na de haeren heen gewecken. Also dat als die vijant een wijltijts bij Huysweert stal gehouden

hadde, soo heeft hij ten laesten gants alle zijn armeye die daer ghelegert hadde geweest aen de noortcant nae Bergen toe wechgevoert.

Hierentusschen, so daer eenige cruypers uit der stadt getrocken waeren, naedat sij Ouddorp leech gevonden hebben gehadt van Spangiaerts, so als daerna noch meerder knechten toe quamen, die van die gheleye ende andere onser schepen, so als 't nu veylich waer, aldaer bijeen vergaerden, hebben buyten advijs des overheys van Alcmaer dat seer oudt vernaemde dorp van Ouddorp verbrant, ende weynich tijts daerna hebben sij insgelijcx Huysweert gants afgebrandt.

Also is het beleg van Alcmaer geeyndiget geweest, nadattet seven weecken lanck geduert hadde, 'twelcken oock den Spangiaerts boven alle haer sware groote costen, ende schaeden is tot eeuwige verwijt ende schande. Want wat isser leelijcker ende scandelijcker dan dat alle dat gantsche gewelt, macht, ende cracht der Spangiaerden so lange gelegen heeft voor sulcke eenen leege ende onversiene stadt van volck, sonder yet sonderlinck daerop te winnen. Liever wat sal haer meerder conen beschamen, dan dat tegen so ijselicken, soo swaren, ende so langduerigen storm voor een stadt, jae die kinderen, ende jonge dochteren so moetelick, ende stoutelijck tegen geset hebben. Namentlijck also set Godt ter neer ende verblaeut den hoochmoet ende opgeblasenheyte van sulckdanige hoochertichste natie, dewijle Hij hun tot een spot maect sulck eenen onachtige ende onverwaeren crijchsvolck, ende van jonge dochteren laet vertreden ende verpletten, ende van vrouwen laet vergusen ende beschempen.

Daerentegen den stadt van Alcmaer, alhoewel sij bij sommige cleyn geacht ende verworpen zij, boven eens yegelijcks hoope ende meyninghe met soo heuchelijcke victorie ende so vernaemde triumphe hemelhooch verheerlicht ende groot gemaect heeft, alsoe dat se met alle eeren onder die hoofsteden van Hollant met recht gerekent mach worden. 't Selfde, segge ick, is onsen Godt alleen toe te schrijven, dat onse politische regiment van die moetwillige ende onverdrachelijcke tyrannie der Spangiaerden bevrijt, ende die Christelicke gemeente van die onheylige valsche godsdiensten gesuyvert ende gereyniget zij. Die selfde Godt sal nae Zijn vaderlicke goedertierenheyte ende goedicheyt onsen gebeden daerin oock verhooren, als dat die stadt van Alcmaer, gelijk sij menige jaeren tevooren die suyvere leere des Evangeliums onder weynige ende waere vromen in 't heymelijck ende in 't doncker met alle stantvasticheyt ende volstandicheyt behouden heeft, dat aldaer voor de Christelicke gemeente een plaetse ende woninge eeuwelijck behouden blijven sal tot prijs ende eere van Zijnen heylighen naeme. Amen.

Een register van de gantse armeye, die welcke den stadt van Alcmaer belegert hadde anno 1573.

Don Frederico a Toledo, opperste veltheer.
Mijnheere van Noircarmen, luytenant.
Gonsalvus de Brackamonte, cornel.
Petro de Velasco.
Petro de Toledo.
Mijnheere van Goigny.
Stephano Dynaro, palleysmeester van don Frederico.
Mijnheere de la Mote, artalarymeester.

Behalven dese van den Spaenschen adel ende donnen seer menige, die t'Outdorp hadden an die vierhondert paerden. Aldaer in dat dorp waren gelegert die oude ervarenste Spangiaerden tweenvetich vendelen starc, daerenboven noch acht vaendelen van die vaendels die nu cortelick versch aengecomen waren uit Italien tot vervollinge van d'armeye, die daer waren van 't sceepvolck, waermede don Jan de Austria den Turck geslegen hadde. Hierenboven noch anderhalf hondert ruyters van die lijfwacht van don Frederico.

Te Huysweert was gelegert don Fernando a Toledo, cousijn van don Frederico, die daer als scholt hadde onder hem acht vaendelen Spangiaers, die cortelick uit Italien overgecomen waren, als voormaels geseyt is, die vijf ende twintich vaendelen starck geweest hadden, wel vol genouch, van derwelcken elcke vaendel bijcants tweehondert starck geacht worde.

Te Sinte Pancraes hadde Polwijler sijn leger met ses vaendelen, by denwelcken oock lagen vijf vaendelen van mijnheere de Bily, gouverneur van Groningen.

Te Coedijck was ghelogeert die baroen de Liques, gouverneur van Haerlem, ofte sijnen luytenant, die daer onder hem hadde twalf vaendelen. Ende in 't selfde dorp lach de baroen van Chevreaulx met acht vaendelen Burgonsche knechten.

Te Bergen lach mijnheere de Capres met thien vaendelen Nederlantsche Waelen.

In de Nieupoort lagen thien vendelen Spangiaerden. Daerbeneven oock Joriaen Fronsbergh, overste van twalf vaendelen welgemonteerde Duytschen, daerenboven Ottho, graef van Eversteyn, met drie vaendelen.

In alles hebben der geweest hondert ende enentwintich vaendelen, die men voor 't eerste seyt voor Alcmaer gecomen te zijn, van dewelcke de sommige naemaels gevoert zijn nae Schellinckwouder schans ende d'Amsterdamsche vloot. Boven dit ghetal heeft er noch gheweest twee benden lichte ruyters, die men gemeynelick gebruyct op schermutselingen, ende een bende Duytsche ruyters onder Joriaen Schenck.